Forvaltningsplan
for det statlig sikra friluftslivsområdet

Hollenderhagen i Risør sentrum

2020 - 2030

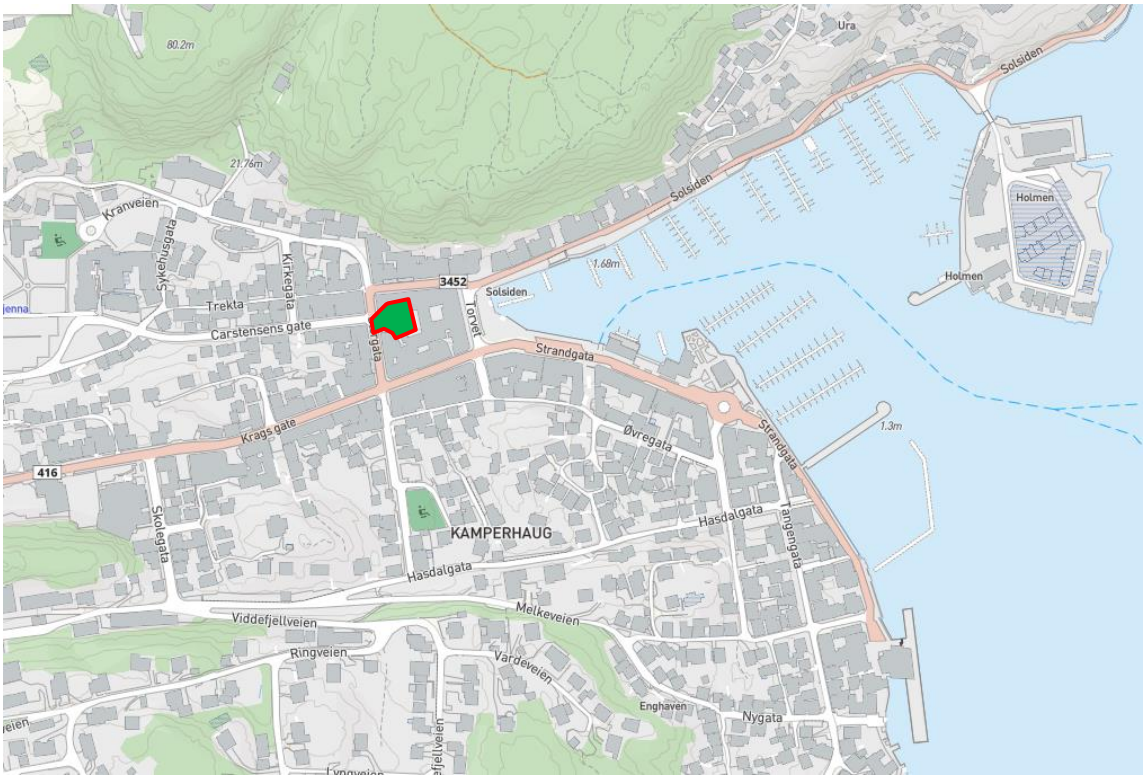

Denne forvaltningsplanen inneholder en beskrivelse og status for Hollenderhagen, som ble statlig sikret friluftsområde i 2017.

De statlig sikrede friluftsområdene er viktige for Risør kommunes attraktivitet, både som bo- og besøkskommune. Vi ser at det er høy bruksfrekvens på mange av områdene, noe som er svært positivt for livskvalitet og folkehelse. Vi ønsker å fortsette tilrettelegging og skjøtsel av Hollenderhagen, slik at vi kan gi enda flere mennesker gode opplevelser.

I planen er det beskrivelse og kart i henhold til malen fra Miljødirektoratet. Det er tabell med nødvendige og prioriterte tiltak. Planen er oppdatert av samfunnsplanlegger Sigrid Hellerdal Garthe vinteren 2020 og oppdatert i juni 2021. Risør kommune sendte til Agder fylkeskommune 10.02.2020 og fikk tilbakemelding 25.05.2021. Fylkeskommunens kommentarer til forvaltningsplanen er innarbeidet i denne versjonen.

Risør kommune har utarbeidet en helhetlig forvaltningsplan for alle statlig sikrede friluftsområder i 2021, men Hollenderhagen ble ikke inkludert siden den ikke var godkjent på tidspunktet. Ved neste rullering av forvaltningsplan for statlig sikrede friluftsområder vil alle områder være inkludert i en felles plan.

Hollenderhagen

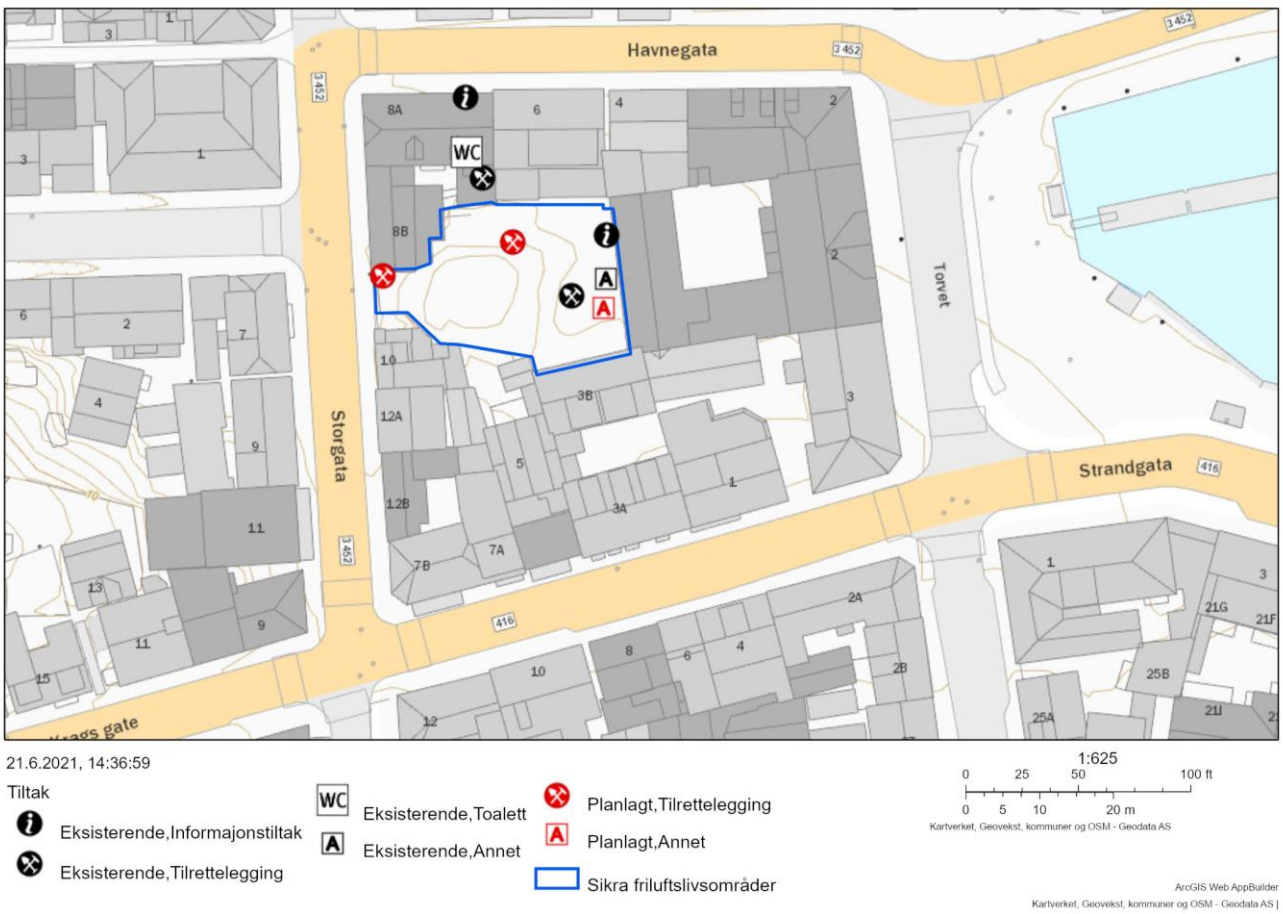

Eksisterende og planlagte tilretteleggingstiltak. Det planlegges utvendig steintrapp, tilrettelegging for scene, spesialbestilte hagemøbler og utstyr til dugnadsgruppa. Røde symboler står for nye tiltak, sorte symboler for eksisterende tilrettelegging.

Hagen (gnr 16, bnr 1444) ble høsten 2019 opparbeidet etter prinsippene i Hagehistorisk plan, med universelt utformede gangveier, terrengtilpassede stier og to steinlagte områder for sittemøblering og scene. De gamle frukttrærne er beskåret og det er lagt ferdigplen for å håndtere ugrass. Se vedlegg for detaljer rundt Hagehistorisk plan og planter/arkeologiske funn og utviklingsprinsipper/-skisser.

I juni 2020 ble Hollenderhagen åpnet for publikum. Det er laget inngangsparti gjennom Havnegata 8, hvor det er både trapp og heis. Her er også tre offentlige toaletter. Inngangspartiet er en restaurering av det gamle portrommet.

Tiltak

Flere tiltak er viktig for at Hollenderhagen skal bli et velfungerende og populært friområde (tiltakene er inkludert i forvaltningsplanen):

- **Flere innganger** til Hagen bidrar til økt tilgjengelighet og bruk, og gjør Hagen til en mer integrert del av Risør sentrum (se kart over aktuelle innganger). Røde innganger er allerede etablert. Utvendig steintrapp mot Storgata er planlagt og detaljprosjektert, men vi har ikke godkjent byggesøknad. Det er søkt om dette tiltaket som en del av forvaltningsplanen. Atkomst fra Torvet og Kragsgata vil kreve samarbeid med private gårdeiere.
- Tilrettelegging for scene med strømuttak og seiltak
- Benker/bord/møblering for trivsel og rekreasjon
- Beplantning i tråd med hagehistorisk plan
- Skjøtsel av trær og grøntområder

Oppdatering juni 2021: Mange av tiltakene er gjennomført. Hollenderhagen er mye brukt, og fungerer godt som friområde/bypark i Risør sentrum. «Utvendig steintrapp» er utsatt pga kapasitetsutfordringer, men vil byggesøkes sommer/høst 2021.

Arrangementer i Hollenderhagen

Det er etablert en enkel scene som er tilrettelagt med seildukstak og strømuttak (ferdigstilt til åpningen i juni 2020). Det er positivt med arrangementer som kan gi kulturopplevelser og sosiale møteplasser. Samtidig må Hollenderhagen oppleves som en friområde og et rolig byrom, tilgjengelig for allment friluftsliv.

Risør kommune kjenner til Miljødirektoratet sin veileder for forvaltning av statlig sikrede friluftslivsområder, hvor arrangementer som innebærer eksklusiv bruk av hele eller deler av området (for eksempel ved aktivitetsdager, konserter og festivaler) vil være i strid med sikringsformålet. Risør kommune ønsker at tidspunkt for «eksklusiv bruk» av Hagen begrenses, men ser samtidig verdien av å tilrettelegge for kulturelle opplevelser i Hollenderhagen. Det innebærer at det kan tillates et begrenset antall «eksklusive arrangementer» hvor det kreves inngangsbillett. Det er viktig med god dialog med fylkeskommunen (som forvalter friområdet på vegne av Miljødirektoratet) og naboer.

Risør kommune har følgende retningslinjer for arrangementer i Hollenderhagen:

- Hollenderhagen skal være en åpen og tilgjengelig bypark og møteplass i Risør sentrum
- Åpne og gratis kulturopplevelser fra scenen (foredrag, konserter, arrangementer) er positivt
- Tiden for eksklusiv bruk av Hagen (hvor Hagen stenges for allmennheten og hvor det kreves inngangsbetaling) skal begrenses til maksimalt 20 kulturarrangementer i året.
- Det er Risør by AS som håndterer booking og rigging av arrangementer, på vegne av Risør kommune.
- Risør kommune tar en avgift på kr 200-500 for bruk av Hollenderhagen til arrangementer. Avgiften skal gå til vedlikehold og driftskostnader. Risør by AS kan i tillegg ta avgift for booking og rigging.
- Naboer skal varsles om arrangementer så tidlig som mulig.
- Det skal alltid være stille i Hollenderhagen fra kl 23 til kl 06. Det innebærer at musikk/lyd fra lydanlegg osv må stoppe senest kl 22.
- Det tillates ikke eksklusiv bruk av Hollenderhagen for private arrangementer (bryllup, jubileer osv).

Det som skal gjøres i Hagen, må skje med varsomhet og alle tiltak bør være i tråd med Hagehistorisk plan (2017).

1. Områdebeskrivelse/status

Gnr/ Bnr	FS-nummer naturbase.no	Sikrings-form	Sikret år	Areal (da)	Grunneier	Forvaltning og drift	Nærområde
16/1444	FS99000995	☑ Erverv ☐ Avtale	2017	0,6 da, 600m2	☑ Kommune/ frilusftsråd ☐ Privat	Risør kommune	Ja
Kommentarer		Hollenderhagen er en gammel, privat hage i Risør sentrum. Den ligger midt i sentrumskvartalet, men har ikke innsyn fra gateplan. Det har vært en «hemmelig hage» som nå er åpnet opp for allmennheten. Risør kommune kjøpte Hollenderhagen i 2015. Statlig sikring gjennomført i 2017.					

	Forklaring	Beskrivelse
Naturgrunnlag	*Kort om flora og fauna, landskap, naturtype, evt. rødlistearter etc.*	Det er gjort kartlegginger av planter i Hagen (Agder museum, 2000, landskapsarkitekter i 2015 og 2017). Vi finner noen apotekerplanter som muligens er fra den tida området var Apotekerhage (før bybrannen i 1861), blant annet fjellmarikåpe og svaleurt. Det er fremdeles en del ballastplanter i hagen (villtulipan, byvortemelk, skvallerkål, strandvindel). Det er også rotekte planter som syrin og roser, stauder og prydbusker. I tillegg er det store, gamle frukttrær (gråpære, eple, plomme). På grunn av enorme mengder uønskede arter som skvallerkål og vindel, har vi anlagt ferdigplen i store deler av Hagen. Denne må klippes jevnlig for å redusere utbredelsen av ugrass. Det kan redusere floramangfoldet. Økt bruk (og dels hard bruk) kan også redusere floramangfoldet. Det er plantet rotekte roser med historisk forankring i Risør. Det er laget plakater om mange av plantene/blomstene.
Kulturminner	*Kort om evt kulturminner i området og hensyn til disse*	Det ble gjennomført en DIVE-analyse av hele sentrumskvartalet i 2014. I denne er en av hovedkonklusjonene at Hagen og bakgårdsbebyggelsen har stor kulturhistorisk verdi. Den må utvikles med varsomhet, men kan gjerne åpnes for publikum og tilrettelegges noe. Det ble gjort en arkeologisk forundersøkelse i 2017 for å se på alder på murer og kulturminner i Hagen. Ved jorddybde 30-35 cm ble det funnet et brannlag som stammer fra bybrannen i 1861. Vi har valgt å ikke gjøre ytterligere utgravinger i denne omgang, men samtidig skal ikke brannlaget eller jorda under ødelegges. Utbedring av Hagen skal derfor ikke medføre terrengforstyrrelser dypere enn 30cm. Hagemurene er fra 50-tallet, men de er ikke i god stand og har ikke spesielt stor kulturhistorisk verdi. Hele Risør sentrum (Trehusbyen) er vernet gjennom reguleringsplanen fra 1991 med reguleringsformål «Spesialområde bevaring». Selve Hagen er regulert til kombinert formål forretning/kontor/bolig. I forslag til ny

		sentrumsplan (høring sommer 2021), er hageområdet foreslått regulert til park, men hele sentrum har nå fått hensynssone kulturmiljø.
Bygninger	*Nevn evt. bygninger på området og omtal kort bruken av og ansvaret for disse*	Det er ikke bygninger i Hollenderhagen, men området er omkranset av bygninger som eies av private. Inngangspartiet til Hagen er gjennom Havnegata 8, som en innvendig løsning med trapp, heis og toaletter. Dette ble ferdigstilt sommeren 2020. Risør kommune har også søkt om statlig sikring av inngangspartiet, men har ikke lykkes med dette (avslag også etter klage).
Adkomst/kom-munikasjon	*Adkomst til området*	Hollenderhagens største utfordring er at det har vært få atkomster til Hagen. Det har kun vært inngang gjennom en liten, bratt tretrapp i portrommet til Storgata 8, som har vært låst mot gata. Gjennom inngangspartiet i Havnegata 8 har vi fått en synlig og universelt utformet inngang, som øker områdets attraktivitet og bruk. Det er ønskelig å jobbe for flere atkomster til Hagen, både en utvendig steintrapp mot Storgata 8 og gjennom private bygg (mot Kragsgt og Torvet). Området har ellers god tilgjengelighet, siden det ligger midt i Risør sentrum, like ved kollektivknutepunkt på Torvet. Det er god tilgjengelighet med bil, sykkel (nasjonal sykkelrute 1 går forbi her) og som fotgjenger. I tillegg ligger Hollenderhagen rett ved båtplassene i gjestehavna, som er populær blant båtturister og hyttefolk.
Egnet bruk	*Vurdering av hvilke aktiviteter området egner seg for*	• Turgåing • Klatring • Lek, rekreasjon • Annet Fint å ta med matpakka eller termosen. Flere kafeer i nærheten tilbyr god kaffe, is, pizza eller bakverk. Det er mulighet konserter/ arrangementer/ kulturopplevelser ved scenen.
Eksisterende tilrettelegging	*Tilretteleggingstiltak i området før planperioden inkl. tilrettelegging for funksjonshemmede*	Hollenderhagen ble høsten 2019 opparbeidet i henhold til Hagehistorisk plan, med universelt utformede gangveier, terrengtilpassede stier og to steinlagte områder for sittemulighet/scene. Terrenformasjonen med Hollenderskjæret medfører stigning til «toppen» av Hagen.
Annet	*Andre relevante forhold*	Bruksfrekvensen har vært svært høy siden åpningen i juni 2020. Populært for folk i alle aldre. Har vært noen utfordringer knyttet til ungdom som «bøller» og noen som ikke har respektert nattero. Det er søkt om kameraovervåkning av inngangspartiet.
Slitasje/bruk		Det har vært høy bruksfrekvens i Hagen, og det er en viss slitasje på trær og grassplen. Ellers er området utarbeidet slik at det skal tåle «hard» bruk.

Tiltaksplan

Nr.	Tiltak	Beskrivelse	Utføres av/ Ansvar	Gjennom-føres år	Kostnad
1	Etablere utvendig steintrapp	En utvendig steintrapp til gi en åpen og attraktiv atkomst til Hagen, og bidrar til å synliggjøre Hagen fra Storgata/gateplan. Steintrappa er ferdig planlagt og detaljprosjektert, men byggesøknaden er ikke godkjent av bystyret. Trappa mangler finansiering.	Risør kommune	2020 – 2021	500 000
2	Tilrettelegging for scene med strømuttak og seiltak	Det er ønskelig med en scene som muliggjør arrangementer i Hagen (rolige konserter, foredrag, filmvisning). Det er lagt strømkabler fram til scenen, men det mangler påkobling (kostnad opp til 20 000). Over scenen planlegges et seiltak som festes i to eikestolper. Seilet skal tas ned høst/vinter. Seilet vil skjerme scenen mot regn og vær, men rammer samtidig inn området på en fin måte med referanser til Risør som seilskuteby (kostnad opp til 100 000)	Risør kommune	2020	125 000 kr
3	Benker/bord/møblering for trivsel og rekreasjon	Det må etableres fine sittemuligheter i Hagen, både for voksne og barn. Det er ønskelig med fleksible møbler som folk kan flytte rundt etter behov og sol/vind/utsikt. Risør kommune har vært i dialog med en trebåtbygger/ møbelsnekker om bygging av tradisjonelle Risør-hagemøbler, laget av lokal malmfuru. Det gir en mulighet til å bevisstgjøre og vise publikum de lokale hagemøbeltradisjonene. Det er planlagt å utarbeide	Risør kommune	2020	125 000 kr

		informasjonsplakat om «Hagemøbler i Risør».			
4	Beplantning i tråd med hagehistorisk plan	Når Hagen blir grønn i vår/ sommer, vil vi se hvilke arter som vokser fram. Vi har kartlagt hvilke planter som har stor verdi og som bør tas vare på. Gjennom Risør kommunes samarbeid med Bynett Sør har vi meldt inn Hollenderhagen til prosjektet «Blomster og byutvikling» i 2020. Det skal etableres en borgergruppe som får ansvar for beplantning og blomster i Hagen, innenfor hva som tillates i Hagehistorisk plan. Dette skal bidra til økt forankring og engasjement hos befolkningen, samtidig som området forskjønnes. Tiltaket mangler finansiering hos Risør kommune, og derfor søkes det om midler til enkelt hageutstyr og planter.	Risør kommune	2020	50.000
	Total kostnad				800.000

Tiltak som kan gjøre det enda mer attraktivt å bruke området
(tiltak ut over ovennevnte/ tiltak på lang sikt):

- Inngang mot Torvet (gjennom Sparebanken sørs lokaler)
- Inngang mot Kragsgate (gjennom «Stallen» i Kragsgate 3B (Restaurant Bakgården)
- Utstyr til lek og rekreasjon
- Reetablere Lysthuset som visstnok stor på Hollenderskjæret (har ikke funnet tegninger/bilder)
- Ta frøprøver dypt i jorda for å se om det er mulig å finne frø fra apotekerplanter og andre gamle planter.

Vedlegg:

Hagehistorisk plan (2017)

Kart og bilder fra Hollenderhagen (2020)

Kontrakt for leie av Hollenderhagen (2021)